

Тематски зборник
НАТО АГРЕСИЈА НА СРЈ (РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ)
– ДА СЕ ВЕЧНО ПАМТИ

Издавачи

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Факултет за пословне студије и право
Универзитета „Унион – Никола Тесла“ у Београду

Суиздавач

Факултет за информационе технологије и инжењерство
Универзитета „Унион – Никола Тесла“ у Београду

За издавача

Проф. др Драган Танчић, директор
Институт за српску културу Приштина – Лепосавић
Проф. др Милан Радосављевић, декан
Факултет за пословне студије и право,
Универзитета „Унион – Никола Тесла“ у Београду

Уредници

Проф. др Драган Танчић
Проф. др Миодраг Гордић

Припрема за штампу

Миодраг Панић

Штампа

ГИД „Pi-press“, Пирот

Тираж

150

ISBN 978-86-89025-64-4

САДРЖАЈ

ПРЕДГОВОР	15
Спасоје Смиљанић ОРУЖАНА АГРЕСИЈА НАТО	17
Обрад Стевановић ОДНОСИ ПОЛИЦИЈЕ СРБИЈЕ И ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ ТОКОМ ЊИХОВИХ ОПЕРАЦИЈА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ И У КОПНЕНОЈ ЗОНИ БЕЗБЕДНОСТИ	31
Dragan Lj. Tančić, Predrag M. Gordić, Olja M. Arsenijević ФОТОГРАФИЈЕ, ЗАПИСНИЦИ О УВИДЈАЈУ ИСТРАЗНИХ СУДИЈА, СЛУЗБЕНЕ БЕЛЕШКЕ МУП-А, ОБДУКЦИОНИ ЗАПИСНИЦИ И ИЗВОДИ ИЗ МАТИЧНИХ КЊИГА УМРЛИХ КАО ДОКУМЕНТИ О НАТО АГРЕСИЈИ НА СРЈ, РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ, КОСОВО И МЕТОНИЈУ ОД 24. МАРТА ДО 24. АПРИЛА 1999 ГОДИНЕ	51
Gregory R. Copley DID NATO'S AGGRESSION AGAINST SERBIA SET THE STAGE FOR THE STRATEGIC DECLINE OF WESTERN POWER?	67
Марко П. Атлагић САТАНИЗАЦИЈА СРБА КАО ОСНОВНИ ПРЕДУСЛОВ БОМБАРДОВАЊА СРЈ/СРБИЈЕ 1999. ГОДИНЕ ОД СТРАНЕ НАТО – АЛИЈАНСЕ	75
Milenko Macura, Ana Langović Milićević GLOBALIZACIJA, POSLEDICE, IZMAGLICE SEĆANJA – НАТО БОМБАРДОВАНЈА СР ЈУГОСЛАВИЈЕ	97
Saša T. Bakrač, Dragoljub Sekulović, Radoje Banković PROCENA ЕКОЛОШКИХ ПОСЛЕДИЦА ОД НАТО АГРЕСИЈЕ НА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ 1999. ГОДИНЕ	113
Aleksandra M. Pećinar, Marija Majstorović GRČKA ŠTAMPA О RАTU U ЈUGOSLAVIЈI 1999.	133

Далибор З. Велојић ИЗВЕШТАВАЊЕ ЛИСТА <i>НАРОДНЕ НОВИНЕ</i> О БОМБАРДОВАЊУ НИША И СР ЈУГОСЛАВИЈЕ 1999. ГОДИНЕ	145
Божидар Форца ОД ХИБРИДНОГ РАТА ДО СВЕДИМЕНЗИОНАЛНИХ ОПЕРАЦИЈА ПРЕКО КРШЕЊА МЕЂУНАРОДНОГ ПРАВА	165
Марија С. Јефтимијевић Михајловић, Мирјана М. Бечејски, Halimah ONALLA <i>КУКАВИЦЕ ОД ВЕЛИКЕ ХОЧЕ ПЕТРА ХАНДКЕА</i> (Кукавичје доба или живот без будућности)	201
Вангел Милковски, Милан Миљковић АГРЕСИЈА НА САВЕЗНУ РЕПУБЛИКУ ЈУГОСЛАВИЈУ 1999. ГОДИНЕ – СТРАТЕГИЈСКО ДОКТРИНАРНЕ ПОУКЕ	213
Miodrag L. Gordić, Ivan B. Petrović, Đorđe Đukić ODREĐIVANJE OSNOVNIH ZAHTEVA ZA IZBOR TAKTIČKOG RADARA ZA KONTROLU VAZDUŠNOG PROSTORA NA OSNOVU ISKUSTAVA IZ UPOTREBE JEDINICA VAZDUŠNOG OSMATRANJA I JAVLJANJA U TOKU ODBRANE OD NATO AGRESIJE	235
Jan Marček, Zoran Kilibarda, Jovanka Šaranović NEKE DETERMINANTE STAVA GRAĐANA SR JUGOSLAVIJE (REPUBLIKE SRBIJE) O OTPORU NATO AGRESIJI	253
Branko M. Marković, Dejan T. Ilić PROBLEM OPRAVDANOG UBISTVA U RATU I NJEGOVA ARGUMENTACIJA U SAD KAO OPRAVDANJE ZA VOJNE AKCIJE NATO I VOJNIH SNAGA SAD	273
Јован М. Гордић АНАЛИЗА САДРЖАЈА ПРЕСУДЕ ОКРУЖНОГ СУДА У БЕОГРАДУ БРОЈ К. 381/2000, ОД 21. 09. 2000. ГОДИНЕ, ПРОТИВ ВИЛИЈЕМА КЛИНТОНА, МЕДЛИН ОЛБРАЈТ, ЕНТОНИ БЛЕРА И ДРУГИХ, ЗБОГ АГРЕСИЈЕ НА СРЈ ТОКОМ 1999 ГОДИНЕ	303
Ратомир З. Миликић САВЕТ ЕВРОПЕ О БОМБАРДОВАЊУ САВЕЗНЕ РЕПУБЛИКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ 1999. ГОДИНЕ И О ПИТАЊУ ПОЛОЖАЈА ЦРНЕ ГОРЕ У ФЕДЕРАЦИЈИ	315

Nenad Milkić, Ana Opačić, Jovan Šarac SAVREMENI IZAZOVI ZAŠTITE OSNOVNIH PRINCIPA MEĐUNARODNOG JAVNOG PRAVA – SLUČAJ „KOŠARE”	333
Ена С. Мирковић НАТО БОМБАРДОВАЊЕ СРЈ КРОЗ ПРИЗМУ НЕДЕЉНИХ ИНФОРМАТИВНИХ НОВИНА (НИН-а)	357
Ана М. Мумовић НАД ЋОСИЋЕВИМ ТУЂИМ ВЕКОМ (Време змија, ратни дневник 1999–2000)	385
Zoran R. Pešić NEOLIBERALNI HEGEMONIZAM U MEĐUNARODNIM ODNOSIMA I AGRESIJA NATO NA SAVEZNU REPUBLIKU JUGOSLAVIJU	397
Јелена Петровић, Марко Парезановић ПСИХОЛОШКИ РАТ ИЛИ ТЕОРИЈА ЗАВЕРЕ	425
Brankica Potkonjak-Lukić, Jovanka Šaranović, Marko Parezanović PRIMENA MODELA „PET PRSTENOVA” U NATO AGRESIJI NA SR JUGOSLAVIJU (REPUBLIKU SRBIJU)	451
Мирјана М. Симић КАРАКТЕРИСТИКЕ ШКОЛСКОГ СИСТЕМА ПОД ТУРЦИМА И ЗА ВРЕМЕ НАТО АГРЕСИЈЕ НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ	465
Јован Д. Симијановић, Милан Матијевић, Владана Лилић ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ СТРАДАЊА КРАЉЕВА И КРАЉЕВЧАНА ТОКОМ АГРЕСИЈЕ НАТО ПАКТА	483
Срђан Словић НАТО ИНТЕРВЕНЦИЈА НА САВЕЗНУ РЕПУБЛИКУ ЈУГОСЛАВИЈУ И МЕЂУНАРОДНО ПРАВО ЗАСНОВАНО НА ПОВЕЉИ ОУН	503
Nikola Vidović, Milenko Dželetović, Hatidža Beriša NATO AGGRESSION ANALYSIS AS THE CAUSE OF LONG-TERM NEGATIVE CONSEQUENCES IN THE ECONOMY AND SOCIO-ECONOMIC SITUATION IN YUGOSLAVIA	513

Весна С. Зарковић, Иван М. Бецић

АСПИРАЦИЈЕ ВЕЛИКИХ СИЛА ПРЕМА

КОСОВУ И МЕТОХИЈИ (1878–1945) 531

Реља Жељски, Невена Гаврић

ВОЈНА НЕУТРАЛНОСТ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ И САРАДЊА

СА НАТО КРОЗ ПАРТНЕРСТВО ЗА МИР 551

Биљана Живковић

НАЈВЕЋИ КУКАВИЧЛУК У ИСТОРИЈИ РАТОВАЊА

И СРПСКЕ ЖРТВЕ 577

Оригинални научни рад

*Јован Д. СИМИЈАНОВИЋ**

Институт за српску културу Приштина – Лепосавић, Србија

*Милан МАТИЈЕВИЋ***

Председник Удружења за неговање традиције ослободилачких ратова Србије
„ЈОВО КУРСУЛА“, председник Друштва економиста Краљево, Србија

*Владана ЛИЛИЋ****

Факултет за пословне студије и право, Универзитет „Унион – Никола Тесла“
Београд, Србија

ПРИЛОГ ИЗУЧАВАЊУ СТРАДАЊА КРАЉЕВА И КРАЉЕВЧАНА ТОКОМ АГРЕСИЈЕ НАТО ПАКТА

Апстракт: Током оружане агресије НАТО пакта на СР Југославију становници Краљева и Рашког округа су претрпели значајне и ненадокнадиве жртве. Страдали су цивили и војници. Причињена је огромна материјална штета, пре свега на саобраћајној (путној и железничкој) инфраструктури, затим и стамбеним и привредним објектима. Након агресије Краљево је постало привремено или трајно станиште великом броју интерно расељених са подручја Косова и Метохије. У раду смо настојали да, на основу данас доступних извора, пружимо допринос сазнањима о страдању и разарању. Такође, рад има за циљ и неговање сећања на жртве. Рад је заснован на доступним изворима званичним саопштењима Рашког и саопштењима Окружног штаба цивилне заштите округа. Осим тога користили смо штампу, лист *Ибарске Новостии*, као и релевантну литературу.

Кључне речи: Агресија, НАТО пакт, Краљево, Србија, Југославија, цивилне жртве, војне жртве, штета од бомбардовања.

УВОД

Међу првим ваздушним нападима које су извели бомбардери НАТО пакта у среду, 24. марта 1999. године, био је и напад на војни аеродром Лађевци близу Краљева. Напад се догодио у 19:45 часова, управо у време, када је био нападнут и низ других циљева, а које се узима као почетак оружане агресије

* научни сарадник, jovan_simijanovic@yahoo.com

** zoki.sprint.kv@gmail.com

*** vladana.lilic@fpp.edu.rs

на Савезну Републику Југославију. Наредне ноћи 25/26. марта на поменути аеродром испаљено је још 20 пројектила. Агресија се наставила и трајала је укупно 78 дана, током којих је Краљево 54 дана било на мета бомбардера и крстарелих ракета. Према подацима Штаба за Цивилну заштиту Рашког округа, на територију наше општине у 172 напада бачено је више од 600 пројектила разних врста и разорне моћи (Секулић 2019: 104).¹

Због недоступности примарних извора, који су још увек под ембаргом због историјске дистанце, опсежнија истраживања данас у већој мери морају бити заснована на секундарним изворима попут штампе, саопштења државних органа, или већ публикованих извора. Детаљнија релевантна сазнања о општем стању у Краљеву и Рашком округу смо настојали да досегнемо уз помоћ саопштења Рашког округа и Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа. Од помоћи у сагледавању шире друштвене слике нам је био и лист *Ибарске новостии*. Драгоцен извор је био и Извештај Службе за јављање и узбуњивање Краљево Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа, затим и Збирка докумената радне организације за одржавање пруге, Краљево.

СВАКОДНЕВНИ ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ ГРАДА ПОД НАТО БОМБАМА

Лист *Ибарске новостии*, који је почео излазити још 1953. године, чији је оснивач и издавач био Срески народни одбор, касније Општина и Округ, је до те 1999. године, постао локално гласило са већ скоро педесет година традиције. Ратно стање је пред уредништвом овог листа ставило нове задатке да извештава ширу јавност о ратним догађајима, да прати свакодневицу уз настојање да се ратна издања не разликују много од мирнодобских. У овом раду, у примарном фокусу није била анализа уређивачке политике и оцена професионализма новинара у погледу осуда и увреда упућених лицима и институцијама из агресорских земаља на странама овог листа. Лист нам је послужио као сликовита допуна важних сазнања и неких детаља друштвеног живота под бомбама у току ратног стања. У првом ратном издању листа *Ибарске новостии*, на насловниј страни био је објављен део саопштења Генералштаба Војске Југославије:

„Генералштаб Војске Југославије саопштио је да је у среду увече у 20.00 сати НАТО извршио агресију на СРЈ. „Војне снаге Северноатланске алијансе, по диктату и интересу светског полицајца, Сједињених Америчких Држава, а за рачун шиптарских сепаратиста и терориста, грубо су нарушиле територију суверене Југославије и брутално угрозиле животе њених грађана“ [...] „Прве ракете које су агресорске снаге испалиле на нашу земљу погодиле су Лађевце. У два напада, у среду и четвртак увече, нанета је велика материјална штета, али на сву срећу није било жртава. Од петка више није било напада на подручје наше општине, али су грађани много времена провели у скровиштима“ (*Ибарске Новостии*, 2382/83. 2. април 1999:1).

1 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

Саопштења Рашког округа и Окружног штаба цивилне одбране Рашког округа су била издавана готово свакодневно и представљају ванредан и сликовит извор о организацији живота грађана у ратним условима. Између осталог, ова саопштења су имала за циљ и да умире ширу јавност, да исту упознају са настојањима да се у ратним условима одржи нормално одвијање друштвеног, економског, саобраћајног, здравственог, културног, па и спортског живота. У првом од ових саопштења је наглашено да су, у складу са предузетим мерама тадашње Владе републике Србије, производња и привредни токови у Рашком округу одржавани. Наведено је да су фабрике *Мајнохром*, *Јасен* из Краљева, *Економ* из Ушћа и друге тада запошљавале три смене радника. (*Ибарске новостии*, 2. 4. 1999: 6-7).²

Нормално функционисање здравствене заштите је такође било стављено на висок ниво приоритета, са посебним акцентом на спречавање могућности појаве епидемије заразних болести. Осим тога, на листу приоритета је стављено и обезбеђивање довољних капацитета здравствене инфраструктуре, обезбеђивање додатних и резервних објеката у случају оштећења истих током непријатељских дејстава. Један од приоритета, који је био истицану саопштењима је била и редовна контрола исправности воде из водовода, као и контрола исправности ваздуха. (*Ибарске новостии*, 2. 4. 1999: 2).³Завод за здравствену заштиту је непосредно пре почетка агресије добио тада најсавременији апарат за откривање и мерење радијације. Овај уређај је у реалном времену читавао зрачење, а током првих дана агресије нису биле читаване повишене вредности од норме (*Ибарске новостии*, 2. 4. 1999: 3).

На основу уредбе Савезне владе у Рашком округу су предузете мере за обезбеђивање несметаног снабдевања становништва основним животним намирницама по прописаним ценама (*Ибарске новостии*, 2. 4. 1999: 2).⁴ Већ 2. априла наложено је и ограничење радног времена угоститељских објеката до 18. часова.⁵Републичка тржишна инспекција је у координацији са МУП-ом Србије додатно била ангажована ради контроле цена основних животних намирница. У саопштењима Рашког округа су објављиване активности и на том плану. (*Ибарске Новостии*, 2. 4. 1999: 7).⁶ Такође, саопштено је да су на територији Рашког округа предузете све мере у циљу ефикасног спровођења уредбе о промету бензина и дизел горива (*Ибарске новостии*, 2. 4. 1999: 6-7).⁷ Дужност председника Окружног штаба за праћење радова у пољопривреди је била да на основу уредбе о промету моторног бензина и дизел горива достави Министарству унутрашњих послова структуру ораничних површина

2 Историјска збирка Народног музеја Краљево (у даљем тексту ИЗНМКВ), Саопштење Рашког округа и Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа (у даљем тексту Саопштење...) од 1. 4. 1999. 1-3.

3 Исто.

4 Исто.

5 ИЗНМКВ, Саопштење... од 2. 4. 1999. 1-4.

6 ИЗНМКВ, Саопштење... од 1. 4. 1999. 1-3.

7 Исто.

и дугогодишњих засада како би се одредиле неопходне количине горива за пролећну сетву и друге радове. Снабдевање је обављано на бензинским станицама путем купона (*Ибарске новости*, 2. 4. 1999: 3).

Саопштења Рашког округа и Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа су наравно имала и пропагандну улогу. Речник ових саопштења, као и стил обилују увредљивим квалификацијама, чак и личним увредама на рачун председника САД и других одговорних на руководећим позицијама земаља које су учествовали у агресији. Ако се узму у обзир тадашње околности и сама чињеница да се земља налази под агресијом вишеструко моћнијих армија и под тада већ дугогодишњом бруталном медијском сатанизацијом, увредљиве квалификације у саопштењима су сасвим очекиване. У саопштењима се свакако износе улепшани подаци, али ипак она представљају незаобилазан извор о животним приликама одлично сведоче о духу времена и о приоритетима и делатности градске и окружне власти.

Тако на пример у саопштењу од 23. априла 1999. године се каже следеће: „У ноћи 22/23. 4. 1999 године Клинтонове убице су поново кидисале, кукавички под окриљем ноћи, како то злочинцима и приличи [...] Протекла ноћ је доказала да су побеснеле убице храбре само кад лете над немоћним становништвом, а кукавице кад се сусретну са Војском Југославије. Доказано је то тиме што су од 23:00 до 24:00 часа фашистичке звери безуспешно надлетали Краљево. Снажна ватра противваздушне одбране Војске Југославије одвратила је од злочиначке намере да евентуално нападну град и натерала их у бекство.

И у овим најновијим нападима нациста у униформама НАТО алијансе наши грађани су сачували мир, достојанствено држање и храброст, а дејство наше противваздушне одбране пропраћено је аплаузима. Ови и други слични примери на најбољи начин показују да и после месец дана ракетирања и бомбардовања од стране нациста и фашиста у НАТО униформама слободарски дух нашег народа и грађана више националног рашког округа није и не може бити сломљен. СМРТ НАТО ЗЛОЧИНЦИМА – ПОБЕДА ЈЕ НАША.“⁸

У сваком од извештаја има сличних примера: „Звери мрачног ума ни ноћас нису мировали...“⁹ Исти огорчени тон се види и у јавном писму саучешћа који је председник Рашког округа Мирко Раичић упутио Милораду Комракову главном и одговорном уреднику РТС-а поводом бомбардовања зграде ове државне медијске куће: „У име грађана више националног Рашког округа и у своје лично име, ужаснти злочином који су поремећени умови фашистичке НАТО алијансе под командом Адолфа Клинтона извршили ракетирајући зграду РТС-а и људе у њој. Молим Вас да породицама настрадалих новинара и осталих запослених у вашој кући пренесете изразе најдубљег и најискренијег саучешћа [...]“¹⁰

8 ИЗНМКВ, Саопштење... од 23. 4. 1999, 1.

9 ИЗНМКВ, Саопштење... од 24. 4. 1999, 1.

10 ИЗНМКВ, Писмо председника Рашког округа Мирка Раичића главном и одговорном уреднику РТС-а Милораду Комракову од 24. 4. 1999.

И јавни друштвени живот се одвијао под бременом агресије. Јавне манифестације су се почеле убрзо организовати у циљу подизања морала, осећаја заједништва и демонстрације таквог расположења домаћој, а пожељно и страном јавности. Ватрогасни оркестар је током 31. марта одржао концерт за грађане (*Ибарске Новостии*, 2. 4. 1999: 7).¹¹ Претходног дана у уторак, 30. марта На градском тргу је била организована манифестација – акција “Скините Ф117А”, где су грађани били у прилици да гађају макету авиона. Сваки погодак доносио је једну бомбону. Изведен је и перформанс „Сахрана председника САД Била Клинтон“[...] (Секулић 2019: 105)¹²

На тргу Српских ратника је 2. априла одржан патриотски скуп под геслом „Песмом и истином бранимо земљу“. „Неколико хиљада Краљевчана, окупљених на централном тргу, поручило је да ће и ову најтежу битку са светским зликовцима и агресорима добити. Краљевчани су у инат безумљу, на грудима и својим главама носили мету да покажу да се и у овој несрећи не делимо и да смо сви жртве без обзира на лажи из Беле куће“ (Секулић 2019: 105).¹³

Цитат из саопштења Рашког округа и Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа сликовито говори о заносу и духу:

„Наше најбоље народне песме настајале су управо из отпора и победе на оно све што нам чине данас родољубивим песмама: „Земља се срцем брани“, „Песма нас је одржала“, а посебно новом патриотском песмом – химном „Волимо те отаџбино наша“ грађани, а посебно млади су изразили дубоко и снажно осећање и знак да је агресору дошао крај.“¹⁴

Лист *Ибарске новостии* у првом ратном издању преноси и вести о српском кошаркашу, иначе Краљевчанину, који је тада био ангажован у НБА лиги следећим речима:

„Владе Дивац задао је „америма“ још један врућ шамар када је био гост ТВ компаније ЦНН. На питање да ли подржава председника Југославије рекао је: – *Није у иишању Слободан Милошевић Косово је душа српској народа а сваки Србин за њега живи. Ја сам ионосан иишо сам Србин и заишо сам са својим народом.* За 40 минута меча, колико је играо за Сакраменто против Њујорка био је најбољи. Играо је из ината а Срби су тада најубитачнији.“ (*Ибарске Новостии*, 2. 4. 1999:10).

Горе поменуто држање, изјава и игра кошарке нису могли помоћи у напорима да се разбије медијска слика о Србији и Србима, али је свакако сматрано да може пружити захвалан материјал да се „подигне морал“ код локалних читалаца. Са друге стране, тешко је да су оваква изјава, игра и поашање Влада Дивца оставили позитивну импресију код његових вршњака који су тада били на бранику своје отаџбине.

11 ИЗНМКВ, Саопштење... од 1. 4. 1999. 1-3.

12 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

13 Исто.

14 ИЗНМКВ, Саопштење... од 2. 4. 1999. 3.

ХРОНОЛОШКИ ПРЕГЛЕД НАЈВАЖНИЈИХ НАПАДА НАТО ПАКТА У РАШКОМ ОКРУГУ

У 19:45 часова, 24. марта 1999. године, започео је ваздушни напад на војни аеродром Лађевици близу Краљева. Напад се догодио управо у време, када је био нападнут и низ других циљева, а које се узима као почетак оружане агресије на Савезну Републику Југославију. Наредне ноћи 25/26 марта на поменути аеродром је испаљено још 20 пројектила (Секулић 2019: 104).¹⁵

Током ноћи 3. априла бомбардовано је складиште Беопетрола у Богutowцу, повређене су три особе (*Ибарске Новостии*, 9. 4. 1999:5; Секулић 2019: 105-106).¹⁶ У оквиру здравства на територији округа су 3. априла били организовани штабови за праћење здравственог стања становништва и реаговање у евентуалним ванредним условима. Снабдевање лековима и осталим медицинским материјалом је до тада било уредно.¹⁷

Према саопштењу Штаба цивилне заштите у Рашки је 4. априла око 23:30 бомбардована касарна „Ибарски рудари“ у Рашки. У овом нападу повређено је 11 особа које су ван животне опасности. Материјална штета је огромна и на објектима у околини касарне, у насељима Стара Стругара и Супње где су на кућама полупани сви прозори а на појединим и уништени кровови (Секулић 2019: 106).¹⁸

У ноћи између 5. и 6. априла дошло је до обимнијег бомбардовања на подручју Рашког округа. Железничка саобраћајница је тада била прекинута на два места. Срушен је железнички мост у месту Лозно. У суседном селу Баре оштећено је 46 кућа и основна школа. Исте ноћи у Витановцу је била прекинута железничка пруга и било је оштећено 52 објеката. Истовремено је у насељу Јарчујак било оштећено 43 куће. У месту Брвеник био је срушен мост и оштећено је 60 кућа. У свим овим нападима погинулих и повређених није било.¹⁹

У ноћи 8. априла пале су НАТО бомбе на подручју Богutowца, Лађеваца, Жиче и Берановца. Највеће разарање је претрпело насеље Богutowац, где је тада био оштећен дом здравља, основна школа, железничка и трафо станица и велики број кућа. Такође, био је оштећен и магистрални пут. Истог дана у НАТО дејствима су настрадали и куће и објекти у селима Цветке и Лађевици.²⁰

На дан православног Ускрса те године 11. априла пале су бомбе на село Самаила и Лазац. Према овом саопштењу бомба која је пала у дворишту школе у Самаилима није експлодирала, исто као и у селу Лазац где чак три пројектила која су пала у близини основне школе и дома културе нису експлодирала.²¹ На Ускрс у 17. часова било је одржано молепствије које су служили Епископ жички господин Стефан и Епископ горњокарловачки Никанор

15 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

16 Исто.

17 ИЗНМКВ, Саопштење... од 3. 4. 1999, 1-2

18 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

19 ИЗНМКВ, Саопштење... од 6. 4. 1999, 1-2.

20 ИЗНМКВ, Саопштење... од 9. 4. 1999, 1-2.

21 ИЗНМКВ, Саопштење... од 11. 4. 1999, 1.

са свештенством града Краљева. Позиву верујућем народу на ово молепствије се придружила и Скупштина општине Краљево.²² Иначе, од када је почео напад НАТО пакта у манастиру Жича је уведена и Акатист молитва после вечерње службе. Такође према препоруци патријарха Павла тада се обављао и Молебан за српски народ Владике Николаја Велимировића (*Ибарске новостии*, 2. 4. 1999: 4)

У ноћи 15/16. априла пале су бомбе на села Мрсаћ, Врдила и Рођевићи оштећено је неколико кућа и школа у селу Рођевићи.²³ Истог дана бомбардована је и Новопазарска Бања, том приликом је било повређено три лица. Наредног 17. априла, поново је бомбардовано подручје села Лађевици, осим маеријалне штете, није било жртава и повређених. Дана 18. априла су бомбардована два железничка моста код места Рудница.²⁴

Наредног дана, 19. 4. поново је бомбардован Богутовац, нанета је значајна штета на око 30 кућа, на срећу, и овом приликом није било жртава. Дана 19. априла издато је саопштење да је Завод за здравствену заштиту Краљево набавио све неопходне количине вакцина од института „Торлак“ за редовно вакцинисање деце по плану.²⁵

Дана 21. априла поново су бомбардовани Лађевици, Мрсаћ и Новопазарска Бања, истог дана је завршен ватрогасни курс у организацији Добровољног ватрогасног друштва Краљево и Окружног штаба цивилне заштите, који је завршило 100 полазника.²⁶

Село Бабско Поље је било мета напада 22. априла, том приликом су бомбе погодиле сеоско гробље, повређен је и тринаестогодишњи Миланко Ђирица, током наредне ноћи бомбардован је репетитор РТС-а на Гобељи, на Копаонику. Истог дана бомбардован је и железнички мост три километра од већ бомбардованог Богутовца (*Ибарске Новостии*, 30. 4. 1999: 2).²⁷

НАТО снаге су 23. априла у 02:45 часова поново нападе складишта горива у Богутовцу код Краљева. Бомбардовање је изазвало велики пожар у складишту. Од силине експлозије дошло је до одрона на путу Краљево-Рашка који је привремено у прекиду.²⁸

Авиони НАТО-а срушили су 29. априла у 12:15 стари мост преко Ибра код Биљановца. Тиме је у потпуности прекинут саобраћај на Ибарској магистралу између Краљева и Рашке јер је нови мост преко Ибра, који се налазио непосредно поред старог, срушен у бомбардовању две недеље раније (Секулић 2019: 109).²⁹

22 ИЗНМКВ, Обавештење из канцеларије Српске православне цркве у Краљеву о Васкрсу 1999.

23 ИЗНМКВ, Саопштење... од 16. 4. 1999, 1.

24 ИЗНМКВ, Саопштење... од 18. 4. 1999, 1.

25 ИЗНМКВ, Саопштење... од 19. 4. 1999, 1.

26 ИЗНМКВ, Саопштење... од 21. 4. 1999, 1.

27 ИЗНМКВ, Саопштење... од 23. 4. 1999, 1.

28 ИЗНМКВ, Саопштење... од 24. 4. 1999, 1.

29 ИЗНМКВ, Саопштење... од 30. 4. 1999, 1; <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

НАТО авијација је 31. априла око 9. часова срушила и други железнички мост у месту Рудница крај Рашке, погодивши га са три пројектила. То је био други железнички мост у овом месту удаљеном 14 километара од Рашке који су агресори срушили. Први је срушен још пре неколико дана, тако да је саобраћај на прузи Краљево-Косово поље још од тада у прекиду.³⁰

Око 23,00 часова 1. маја, на мети се поново нашло село Витановац код Краљева, тада је настрадала и седмогодишња Славица Јеленић, којој су лекари потом, услед озбиљних повреда ампутирали десну потколеницу. Истог дана бомбардовано је Ушће, једна бомба је пала на подручју села Жарче. Теже су повређени један човек и двоје деце (Секулић 2019: 110).³¹ Још једно дете је било лакше повређено приликом бомбардовања Лађеваца 3. маја (Секулић 2019: 104).

Наредних дана су редовно били на мети, већином већ гађани циљеви: аеродром Лађевци (5, 10, 15, 28. маја), железничка станица, мост и складиште горива у Богutowцу (8, 12, 17, 21, 25. маја), мост у Брвенику (11, 13, 26, 30, 31. маја). Гађани су и касарна у Јарчујаку (11. маја), железнички мостови код Биљановца (12. маја), подручје села Самаила (15. маја), Врба (17, 21 маја), Берановац – Совљак (22, 25. маја), Закута (25. маја). (Секулић 2019: 111.112).³²

Дана 29. маја се десило последње обимније бомбардовање у околини Краљева, насеља Совљак, Ратина, Јарчујаки Ушће, сем једне лакше повређене особе других жртава није било (Секулић 2019: 112).³³

ЦИВИЛНЕ ЖРТВЕ – ЗЛОЧИН И ТРАГЕДИЈА НА ПРАГУ МИРА

Приликом бомбардовања Брвеика, последњег дана маја, погинуо је Саша Кнежевић из Краљева.³⁴ Тог кобног 31. маја авиони НАТО пакта су бомбардовали и центар Новог Пазара, доневши највеће страдање и трагедију на простору Рашког округа током агресије. Тада је погођена стамбена зграда број 74. у улици Стевана Немање. Настрадало је 11 цивила, међу којима је и двогодишњи дечак Марко Симић једна од најмлађих жртава НАТО агресије. Том приликом је страдао и Марков отац Владан Симић, као и Пантовић Ђорђе, Никић Миодраг, Симовић Драган, Јајић Звездан, Ратковић Голуб, Биорац Драгомирка Вранић Рацо, Милошевић Дејан и Роглић Марко. Ово је уједно био и најстрашнији злочин у Рашком округу током свих дана агресије. Повређено је још 12 лица, оштећено је 58 станова, основна школа *Брајсiво*, Дом здравља медицинског центра и друштво *Јединсiво*, оштећен је и велики број породичних кућа (Група аутора 1999: 217, 226-227).³⁵ Свих 12 смртно страдалих цивилних жртава са подручја Рашког округа су погинули

30 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

31 Исто.

32 Исто.

33 Исто.

34 Исто.

35 ИЗНМКВ, Саопштење... од 1. 6. 1999; <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/nato-bombardovanje-srbija-jugoslavija-godisnjica-bombe-zrtve/zmzhycn> – приступљено 5. 5. 2020.

тог кобног 31. маја. У Новом Пазару је 9. јуна 1999. године, у присуству начелника Рашког округа и представника општинског већа уручен новчани износ од по 10.000 РСД коју је Влада Републике Србије упутила породицама настрадалих у бомбардовању стамбене зграде у овом граду 31. маја.³⁶ Последњи ваздушни напад на шире подручје града десио се 2. јуна, када је услед бомбардовања била срушена антена ТВ Краљево брду Борча, а предајник је био уништен. Штета се процењивала на око 90.000 немачких марака.³⁷

НАТО БОМБАРДОВАЊЕ САОБРАЋАЈНЕ ИНФРАСТРУКТУРЕ КРАЉЕВА И РАШКОГ ОКРУГА

Железнички чвор Краљево био је такође на мети НАТО агресора. Објекти железничке инфраструктуре бомбардовани су више пута. Мост и тунел Шарпељ бомбардовани су 10 пута, железнички мостови Лучица 1 и Лучица 2 бомбардовани су девет пута, мост Туснић бомбардован је седам пута, мост Пивница 1 и Пивница 2 пет пута, железничка пруга и војни објекти у Витановцу бомбардовани су четири пута, Железничка станица Богutowачка Бања три пута, Богutowац је бомбардован 11 пута. Витановац је бомбардован пет пута. Три пута су од бомбардовања оштећене ваздушне мреже.

Током бомбардовања оштећено је 18 мостова, три тунела, 22 железничке станице, 36 осталих железничких зграда, 19 прекида и оштећења пруга, 87 осталих објеката и постројења. Возна средства бомбардована су 11 пута, а остала средства четири пута.³⁸

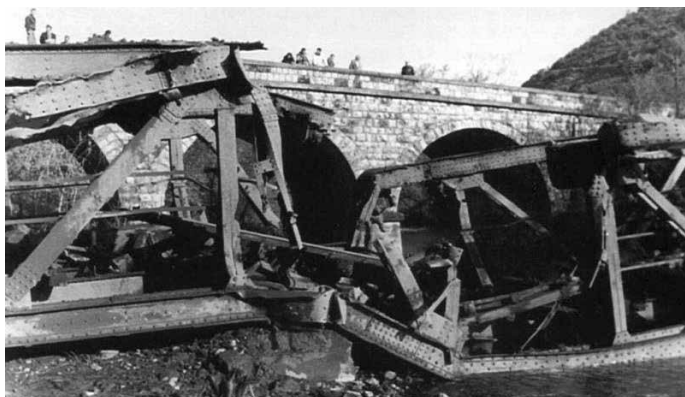
Слика 1. Срушена Железничка станица Богutowачка Бања.³⁹

36 ИЗНМКВ, Саопштење... од 9. 6. 1999, 1.

37 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

38 Рашки округ, Окружни штаб цивилне заштите: Извештај о агресорским нападима на подручје Рашког округа од 24. марта до 9. јуна 1999. године; Служба за јављање и узбуњивање Краљево: Дневник.

39 Фотографија из Збирке докумената радне организације за одржавање пруге, Краљево.

Слика 2. Срушени железнички мост Лопатница, поред каменог аутомобилског моста.⁴⁰

Слика 3. Оштећени мост Пивница на реци Ибар, снимак из правца Рашка.⁴¹

Слика 4. Железнички мост Лучица 2.⁴²

40 Исто.

41 Исто.

42 Исто.

Слика 5. Оштећено средње поље железничког моста Шарпељ.⁴³

Слика 6. Зарушени улазни портал тунела Шарпељ.⁴⁴

Слика 7. Срушен мост Туснић.⁴⁵

43 Исто.

44 Исто.

45 Исто.

РАТНА ШТЕТА НАНЕТА ЖЕЛЕЗНИЧКОЈ ИНФРАСТРУКТУРИ

Након извршене агресије, организоване су Државне комисије за процену ратне штете у свакој општини. Ове Комисије утврђивале су: директну ратну штету, индиректну штету, и штету нанету физичим лицима.

На основу Одлуке Савезне владе о поступку и начину утврђивање ратне штете, образована је Комисија за утврђивања ратне штете Савезне републике Југославије (Савезна комисија). На нивоу република, основане су одговарајуће главне комисије, које су организовале своје стручне групе (поткомисије) за поједине области и сегменте делатности. У Републици Србији основано је 12 оваквих група, од којих је једна за област саобраћаја и веза. Применом територијалног принципа организоване су Комисије за процену ратне штете у свакој општини, као основна језгра. Општинским комисијама се пријављују настале ратне штете код правних лица на њиховом подручју. Комисија за процену ратне штете на ЈЖ припада стручном нивоу комисија. Као и комисије осталих великих система, она је имала хијерархијске везе по стручној линији са одговарајућим републичким комисијама којима је упућивала завршни извештај са пратећом документацијом о утврђеној ратној штети (Агресија НАТО 2008: 57).

Табела 1. Преглед утврђене ратне штете железницама Србије у милионима.⁴⁶

Редни број	Општина/Региони	Процењена вредност		
		USD	DEM	ДИН
1	2	3	4	5
1.	Нови Сад	108,8	198,7	1.192,1
2.	Рашка	59,6	108,8	652,5
3.	Краљево	39,3	71,8	430,9
4.	Чукарица	16,0	29,3	175,8
5.	Лесковац	9,4	17,2	102,9
6.	Нова Варош	4,0	7,4	44,3
7.	Ниш	3,1	5,6	33,6
8.	Житорађа	3,0	5,5	33,1
9.	Куршумлија	2,9	5,2	31,2
10.	Подујево	2,0	3,7	22,4
11.	Вршац	1,6	2,9	17,6
12.	Приштина	1,2	2,2	13,1
13.	Косовска Митровица	0,9	1,6	9,5
14.	Богојево	0,8	1,4	8,6
15.	Панчево	0,7	1,4	8,2
16.	Шабац	0,4	0,8	4,8
17.	Велика Плана	0,3	0,6	3,5

⁴⁶ Агресија НАТО 2008:59.

1	2	3	4	5
18.	Пожаревац	0,2	0,5	2,7
19.	Суботица	0,2	0,56	2,7
20.	Чачак	0,2	0,4	2,6
21.	Савски венац	0,2	0,3	1,7
22.	Ваљево	0,1	0,2	1,3
23.	Пријепоље	0,1	0,2	1,2
24.	Прокупље	0,1	0,2	1,0
25.	Владичин Хан	0,1	0,2	1,0
26.	Остале општине	0,6	1,1	6,8
	УКУПНО:	255,8	467,0	2.802,2

Из датог прегледа се види да је утврђена висина ратне штете на подручју које покрива Железнички чвор Краљево велика и да Железнички чвор Краљево спада у три железничка чвора у Србији која су претрпела највећа оштећења.

Табела 2. Преглед утврђене ратне штете која је нанета пругама у милионима ⁴⁷

Редни број	Општина/ Региони	Процењена вредност		
		USD	DEM	ДИН
1.	Београд–Суботица	109,0	199,0	1.193,9
2.	Београд–Ниш–Прешево	12,6	23,0	138,2
3.	Ниш–Димитровград	0,1	0,1	0,7
4.	Београд ранж–Остружница–Багајница	16,0	29,3	175,8
I	СВЕГА КОРИДОР 10	137,7	251,4	1.508,6
5.	Београд–Бар	4,3	7,9	47,3
6.	Београд–Вршац	2,4	4,3	25,7
7.	Лапово–Краљево–Ђ. Јанковић	89,6	163,6	981,7
8.	Дољевац–Косово Поље	19,4	35,3	212,0
9.	Суботица–Богојево	0,8	1,4	8,6
10.	Рума–Шабац–Д. Борина	0,40	0,8	4,8
11.	М. Крсна–Бор–Вражогрнац	0,3	0,6	3,4
12.	Сталаћ–Краљево–Пожега	0,2	0,5	2,7
13.	Смедерево–М. Крсна–Велика Плана	0,3	0,6	3,7
14.	Остале деонице	0,2	0,2	1,9
II	СВЕГА ОСТАЛА МРЕЖА	17,9	215,2	1.291,8
	УКУПНО	255,6	466,6	2.800,4

Из овога произилази да су пруге из зоне одговорности Железничког чвора Краљево претрпеле директну ратну штету у износу од 99,1 милион долара.

⁴⁷ Исто.

ПОГИНУЛИ ЖЕЛЕЗНИЧАРИ ТОКОМ НАТО БОМБАРДОВАЊА

Током бомбардовања НАТО авијације погинуло је 11 запослених железничара ЖТП Београд, у чији састав улази и Железнички чвор Краљево. Из Железничког чвора Краљево погинули су: 14. априла 1999. године Милосав (Радован) Јошовић, рођен 1960, нежењен, запослен у СТП Краљево; 12. маја 1999. године Зоран (Живко) Дилпарић, рођен 1971. године, нежењен, запослен у СТП Краљево; 11. јуна 1999. године Бојан (Југослав) Балтић, рођен 1976. године, нежењен, запослен у ЗОП Краљево.⁴⁸

Слика 8. Споменик погинулим железничарима током НАТО бомбардовања у Јошаничкој Бањи.⁴⁹

НАСТРАДАЛИ ПРИПАДНИЦИ ОРУЖАНИХ СНАГА

Када су у питању настрадали припадници оружаних и безбедносних снага СР Југославије из Краљева, морамо нагласити чињеницу да су они страдали на простору Косова и Метохије у низу терористичких напада такозване ОВК још од 1998. године. Подсећања ради, први терористички напади ове организације су се десили још 22. априла 1996. године. Дакле, оружаног агресивности НАТО пакта предходио је оружани, насилни терор такозване ОВК усмерен ка нарушавању правног и безбедносног система СРЈ и РС. Што је у највећој мери подразумевало убијање, протеривање и застрашивање српског

48 Рашки округ, Окружни штаб цивилне заштите: Извештај о агресорским нападима на подручје Рашког округа од 24. марта до 9. јуна 1999. године; Служба за јављање и узбуњивање Краљево: Дневник.

49 Аутор фотографије др Милан Матијевић.

становништва у местима где је за то било прилике. Затим, заседе на припаднике војске и полиције, илегални преласци границе са Албанијом и уношење разноврсног наоружања и наркотика. Подразумевало је и ликвидацију Албанаца, за које је процењено да су и сувише блиски са Србима и државним органима Републике Србије. Оружаном агресијом НАТО пакта 1999. године рат у ком су се припадници војске и полиције водили већ свакако годину дана само је постао интензивнији и опаснији. Исто је важило и за припаднике војске из Краљева (Тимотијевић 2019: 32).

Припадници Војске Југославије из Краљева су били распоређени у многим јединицама. Међутим, осим Краљевчана које је НАТО агресија затекла током редовног служења војног рока, остали Краљевчани су током сукоба на Косову и Метохији већином били мобилисани у 252. оклопну бригаду из Краљева и 37 моторизовану бригаду из Рашке. Још пре почетка агресије НАТО пакта 37. бригада је била распоређена на Косову и Метохији и дејствовала на подручју Дренице. Са друге стране, тек после почетка НАТО бомбардовања започело је распоређивање 252. оклопне бригаде на ратне положаје. Људство, тенкови и техника ове јединице су тада из Краљева транспортовани возом ка Косову и Метохији, који је неколико дана путовао уз скривање у тунелима на траси Краљево – Косовска Митровица у циљу избегавања бомбардовања НАТО авијације (Тимотијевић 2019: 33).

Највећи број смртно страдалих Краљевчана је био у саставу 252. оклопне и бригаде. Погинуло 17 Краљевчана припадника ове јединице односно 37,7 % свих погинулих војника током агресије из Краљева. Погинуло је затим и 8 Краљевчана из састава 37. моторизоване бригаде, што је 17,7% од броја свих погинулих припадника војске из Краљева. На територији Косова и Метохија погинуло је 36 војних лица из Краљева, што чини 80% свих страдалих припадника војске из овог града. У остатку централне Србије услед НАТО напада и других најразличитих узрока животе је изгубило још девет припадника војске из Краљева. Укупан број Краљевчана припадника војске који су смртно страдали је 45 људи. Највише припадника војске из Краљева на територији Косова и Метохије је страдало услед постављених противтенковских мина на путевима потом и због напада терориста из заседе. НАТО авијација је такође усмртила бројне Краљевчане припаднике војске на Косову и Метохији. Један од најзначајнијих губитака је било страдање четворице припадника 252. оклопне бригаде на подручју Грабник – Волујак у општини Клина 4. априла 1999. године који су погинули од дејстава касетних бомби. Од укупног броја погинулих Краљевчана припадника војске њих 11 су били активна војна лица, односно 24,4 %, седам официра и четири подофицира. Просечна старост свих погинулих Краљевчана је била 30,9 година. Од свих погинулих Краљевчана њих 40% није било ожењено и није имало децу. На крају смо дужни још поменути и то да је 58% погинулих војника из Краљева постхумно добила одликовање (Тимотијевић 2019: 34). Дужни смо да памтимо њихову жртву, јер она је највећа коју човек може дати. Од нас у будућности зависи да ли је њихова жртва била узалудна.

СПИСАК КРАЉЕВЧАНА НАСТРАДАЛИХ КАО ПРИПАДНИЦИ ВОЈСКЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ⁵⁰

1. Андрић Миодрага Срећко, рођен 1947. године, из Краљева
2. Балтић Југослава Бојан, рођен 1976. године, из Брезове-Студеница
3. Белоица Милорада Љубодраг, рођен 1959. године, из Метикоша
4. Беочанин Миломира Иван, рођен 1972. године, из Берановца
5. Бешевић Милорада Милан рођен 1964. године, из Чибуковца
6. Богдановић Мирослава Милан, рођен 1971. године, из Тавника
7. Вуковић Душана Александар, рођен 1979. године, из Краљева
8. Вукомановић Живорада Данијел, рођен 1971. године, из Мусине Реке
9. Гавриловић Славка Зоран, рођен 1964. године, из Краљева
10. Гобељић Радете Владан, рођен 1965. године, из Краљева
11. Драгањац Слободана Ивица, рођен 1979. године, из Ратине
12. Ђурић Велимира Живота, рођен 1963. године, из Краљева
13. Ерац Родољуба Радослав, рођен 1979. године, из Бзовика-Рудно
14. Ердоглија Драгољуба Ненад, рођен 1976. године, из Лозне
15. Ерчевић Боривоја Љубивоје, рођен 1963. године, из Адрана
16. Живојиновић Миладина Дејан, рођен 1972. године, из Сирче
17. Ивановић Радослава Предраг, рођен 1968. године, из Стубла
18. Јокановић Јована Божо, рођен 1953. године, из Жиче
19. Јошовић Радована Милосав, рођен 1960. године, из Краљева
20. Кнежевић Пера Саша, рођен 1968. године, из Краљева
21. Кошанин Душана Срђан, рођен 1968. године, из Ушћа
22. Караџовић Драгана Саша, рођен 1971. године, из Конарева
23. Максић Душана Ивица, рођен 1962. године, из Краљева
24. Марковић Животе Коста, рођен 1959. године, из Роћевића
25. Марковић Душана Саша, рођен 1970. године, из Жиче
26. Мијатовић Богдана Милан, рођен 1975. године из Београда
27. Миладиновић Драгољуба Миливоје, Рођен 1970. године, из Краљева
28. Миладиновић Драгољуба Миодраг, рођен 1965. године, из Сирче
29. Миладиновић Драгослава Малиша, рођен 1970. године, из Тавника
30. Милошевић Радмила Срђан, рођен 1972. године, из Витановца
31. Муњић Божицара Саша, рођен 1973. године, из Дракчића
32. Николић Станише Милан, рођен 1961. године, из Чукојевца
33. Планојевић Зорана Вукашин, рођен 1970. године, из Ушћа
34. Петровић Драгана Вељко, рођен 1978. године, из Жиче
35. Петрушевски Николе Зоран, рођен 1960. године, из Краљева
36. Раденковић Радомира Радивоје, родјен 1979. године, из Заклопаче
37. Радић Јована Синиша, рођен 1976. године из Краљева

50 У списак су побројани и они који су у тренутку смрти имали препивалиште на територији Краљева, а који су у Краљево дошли и непосредно пред почетак агресије. Више о овоме видети у – (Ибарске Новостии, 25. 6. 1999, 3; Рајовић, Славковић 2001; Секулић 2019: 115;Тимоотијевић 2019: 37-121).

38. Савчић Ненада Жељко, рођен 1975. године из Краљева
39. Тијанић Радивоја Небојша, рођен 1970. године, из Заклопаче
40. Токалић Славка Јован, рођен 1979. године, из Јовца
41. Томовић Верољуба Зоран, рођен 1970. године, из Ласца
42. Тошковић Александра Момчило, рођен 1951. године, из Краљева
43. Ђурчић Радослава Братислав, рођен 1965. године, из Јарчујка
44. Ђурчић Велимира Мирољуб, рођен 1964. године, из Јарчујка
45. Шћекић Радована Радуне, рођен 1964. године, из Краљева

ЗАКЉУЧАК

На основу доступних извора дошли смо до следећих података о разарању: Подручје града Краљева је, од 78 дана, колико је ваздушна кампања на Југославију трајала, 54 дана било мета бомбардера и крстарећих ракета. Према подацима Штаба за Цивилну заштиту Рашког округа, на територију града је током 172 напада бачено више од 600 пројектила разних врста и разорне моћи, од којих 30 није експлодирало. Подаци које је изнео Миљојко Лучић у својој књизи донекле се разликују: извршено је 194 напада, испалењено је 659 пројектила, од којих 22 нису експлодирала (Лучић 2005: 389) Два пројектила велике разорне моћи се још увек налазе у насељу Богутовац, на месту уништеног складишта *Беојейрола*, док се неутврђен број неексплодираних касетних бомби налази на подручју Копаоника, села Самаила, Бапског Поља и још неких насеља.⁵¹ Током бомбардовања, у краљевачкој Општини је оштећено или уништено 1.750 објеката. На подручју Рашког округа погођено је 2.436 кућа и 1.220 станова, у мањој, или већој мери је оштећено 12 школа, 7 здравствених станица, 2 дечја вртића и 24 привредна објекта. Уништена су четири релеја, а тешко је оштећено 6 путева и 20 друмских и железничких мостова. Пруга која централну Србију повезује са Косовом и Метохијом била је тешко оштећена на 13 места. Током бомбардовања Рашког округа повређено је 105 грађана, док је 12 погинуло или накнадно умрло од последица тешког рањавања. На подручју Рашког округа је током свог кратког овоземаљског живота обитавао и једна од најмлађих жртава двогодишњи Марко Симић. Краљево је на ратиштима, у истом периоду, имало 45 погинулих бораца.⁵²

Према подацима Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа и Општинске организације Црвеног крста Краљево, у овом округу је до 25. јуна 1999. године регистровано 18.822 лица која су привремено напустила подручје Косова и Метохије. У општини Краљево тада је евидентирано 9.774 лица привремено смештајних код родбине и пријатеља и 1.540 лица које се налазе у колективним смештајима формираним на подручју краљевачке општине.⁵³

51 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

52 ИЗНМКВ, Саопштења Рашког округа и Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа од 1. 4. до 25. 6. 1999 <http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm>

53 ИЗНМКВ, Саопштење Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа за 25. 6. 1999:1.

НЕОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

Историјска збирка Народног музеја Краљево.

Документација Службе за јављање и узбуњивање Краљево Окружног штаба цивилне заштите Рашког округа.

Збирка докумената радне организације за одржавање пруге, Краљево.

ОБЈАВЉЕНИ ИЗВОРИ

Група аутора 1999 : *Документи и докази. 2, НАТО злочини у Југославији : 25. април – 10. јун 1999.* Београд.

ШТАМПА

Ибарске новине

Електронска штампа

<http://www.kraljevo.com/kraljevo/proslost/nato-agresija-99.htm> - приступљено 5. 5. 2020.

<https://www.blic.rs/vesti/drustvo/nato-bombardovanje-srbija-jugoslavija-godisnjica-bombe-zrtve/zmzhycn> – приступљено 5. 5. 2020.

ЛИТЕРАТУРА

Агресија НАТО 2008: *Агресија НАТО: узроци, карактер и последице кризе на Косову и Метохији*: зборник радова : излагања на првом научном скупу одржаном 24. маја 2007. на основу реферата председника скупштине Клуба генерала и адмирала генерал-пуковника у пензији Спасоја Смиљанића / [главни и одговорни уредник Радован Томановић] Београд.

Лучић 2005: Миљојко Лучић, *Бесане ноћи када је 79 дана торела Југославија и Србија и када су њадале НАТО лешелице*, Краљево.

Рајовић, Славковић 2001: Иван Рајовић, Марко Славковић, *Четиридесет једна прича*, Краљево.

Секулић 2019: Милисав Секулић, *Краљево на њујевима историје, сјомен књија поинулих у рајовима 1990-1999. године*. Краљево.

Тимотијевић 2019: Милош Тимотијевић, *Сјоменица поинулих у рајовима 1991-2000. године са њодручја Краљева*, Краљево.

Йован Д. СИМИЈАНОВИЧ

Милан МАТИЕВИЧ

Владана ЛИЛИЧ

ВКЛАД В ИЗУЧЕНИЕ СТРАДАНИЙ ГОРОДА КРАЛЕОВ
И ЕГО ЖИТЕЛЕЙ ВО ВРЕМЯ НАТО АГРЕССИИ

Аннотация

Во время вооруженной агрессии Североатлантического пакта НАТО на Союзу Республику Югослави жители Кралево понесли значительные и непоправимые потери. В равной степени пострадали и гражданские и солдаты. Был нанесен огромный материальный ущерб, прежде всего транспортной (автомобильной и железнодорожной) инфраструктуре. После агрессии Кралево стало временной или постоянной средой обитания для большого числа внутренне перемещенных лиц с территории Косово и Метохии. В статье авторы стремились внести вклад, на основе имеющихся сегодня первоисточников, в знания о страданиях и разрушениях. Статья также направлена на воспитание памяти жертв. Статья основана на доступных источниках, прессе и соответствующей литературе.

Ключевые слова: агрессия, Североатлантический пакт НАТО, Кралево, Сербия, Югославия, гражданские жертвы, военные потери, ущерб от бомбардировок.

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

355.4(497.1-651.2)"1999"(082)
94(497.115)"18/20"(082)
614.876:546.791(497.115)(082)

**ТЕМАТСКИ зборник НАТО агресија на СРЈ
(Републику Србију) - да се вечно памти (2021)**

Тематски зборник : НАТО агресија на СРЈ (Републику Србију) : да се вечно памти / [уредници Драган Танчић, Миодраг Гордић]. - Лепосавић : Институт за српску културу Приштина ; Београд : Факултет за пословне студије и право Универзитета "Унион - Никола Тесла" : Факултет за информационе технологије и инжењерство Универзитета "Унион - Никола Тесла", 2021 (Пирот : Pi-press). - 587 стр. : илустр. ; 25 cm

Текст ћир. и лат. - Насл. на прелиминарној насл. стр.:
Thematic Proceedings : NATO Aggression on SRJ (Republic of Serbia)-to remember forever. - Тираж 150. - Стр. 15-16:
Предговор / Драган Танчић, Миодраг Гордић. - Напомене и библиографске референце уз текст. - Библиографија уз сваки рад. - Abstracts.

ISBN 978-86-89025-64-4 (ИСКПЛ)

а) Југославија (СР) -- НАТО агресија -- 1999 -- Зборници
б) Косово и Метохија -- Историја -- 19в-21в -- Зборници
в) Југославија (СР) -- НАТО агресија -- Последице -- 1999 -- Зборници

COBISS.SR-ID 34093321